

фонетичних та морфологічних особливостей. Мова найстарішого синодального списку 1282 р. та списку Авраамки 1495 р. стала також предметом дослідження Є. Карського.

Потреба лінгвістичного потрактування тексту «Руської правди» була зумовлена, зокрема, й труднощами тлумачення окремих частин цього юридичного кодексу, а відтак наявністю суб'єктивного розуміння деяких його положень. Як наслідок – різноманіття поглядів щодо окремих статей та їх інтерпретацій. Незважаючи на наявність низки філологічних розвідок, текст «Руської правди» ще не є цілком дослідженим і потребує палеографічного аналізу та всебічного мовознавчого потрактування.

Список використаних джерел

1. Л. Білецький. Руська правда й історія її тексту. Вінніпег, 1993. 166 с.

2. Вілкул Т.Л. Руська правда // Енциклопедія історії України: у10 т./ редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К., 2012. Т.9. С. 391.

3. Зимин А.А. Правда Русская. М., 1999.

4. Толочко А. Краткая редакция Правды Русской: Происхождение текста [Ruthenica. Supplementum 2]. К., 2009.

Мороз Людмила Іванівна,

професор кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, доктор психологічних наук, професор;

Проценко Галина Петрівна,

старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

МОВЛЕННЄВЕ МАНІПУЛЮВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ СЕМАНТИКО-ТЕКСТУАЛЬНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Останні роки у науковій доктрині з'явилося багато праць, присвячених мовленнєвому маніпулюванню. Тема такого маніпулювання вийшла за межі наукових досліджень і розширила рамки публічної дискусії, потрапивши в поле уваги засобів масової інформації. Вихід цього питання на рівень широкої публічної дискусії, тим більше у ЗМІ, вимагає чіткої визначеності суті

феномена маніпулювання, маніпулятивного впливу та шляхів його виявлення і запобігання такому впливу, захисту.

У науковій доктрині багато праць присвячено дослідженню саме цієї проблеми (Л. Ажнюк, Н. Артикуца, С. Кара-Мурза, М. Мак-Люэн, Г. Черненко, С. Яковенко та ін.).

Маніпулювання – вид психологічного впливу, що призводить до прихованого збудження в іншій людині намірів, які не збігаються з її реальними бажаннями [1, с. 11]. Маніпулятор подаючи певну інформацію створює у свідомості споживачів такої інформації подвійну ілюзію: по-перше, що дійсність саме така, якою він її зображає, і, по-друге, що реакція на цю дійсність залежить від самої людини, яка є об'єктом маніпулювання. Використовуються засоби переконання, не примушення.

Серед основних маніпулятивних прийомів переконання варто виокремити такі: дезінформація (помилкові повідомлення про реальні об'єкти і явища, фабрикація фактів); упереджене подання інформації, уникання (напівправа, замовчування; підтасовка фактів; маскування і дроблення інформації; упереджена селекція аргументів або одностороння аргументація; вилучення інформації з контексту, її довільне трактування; спотворення істинних масштабів подій і явищ; використання культурно-символічного матеріалу; стереотипізація і дестереотипізація; розмивання і підміна понять; маскування невдалих тез і аргументів за допомогою невластивих їм мовних прийомів [2, с. 152].

Такий різновид лінгвістичної експертизи, як семантико-текстуальна дозволяє проаналізувати політичні, бізнесові тексти, виокремити прийоми мовного впливу, визначити об'єктивний зміст висловлювань, встановити їхнє імпліцитне (приховане) значення навантаження, істинні наміри мовця. Ця експертиза також дозволяє передбачити вплив на слухача (читача), зміну його поглядів під дією сприйняття такої інформації, засобів переконання, аргументації, способів подання неправдивої інформації тощо.

Так, у семантико-текстуальному дослідженні висловлювань виявляються застосовані в них, згідно з теорією аргументації, дискредитації, агресивні мовленнєві стратегії, які розраховані на формування у споживача такої інформації деструктивних почуттів: невдоволення, гніву, обурення, ненависті, помсти тощо. Застосовуючи подібні вербальні стратегії, автор ставить перед собою завдання – насамперед заплямувати, ославити свого суперника чи конкурента в очах публіки за допомогою відвертої

«брехні», очевидних наклепів, непристойних, образливих асоціацій, заяв та висловлювань.

«Він схожий на N» – цей комунікативний хід реалізує стратегію когнітивного плану, завданням якої є створення бажаних для мовця асоціацій, порівнянь. Використовуючи цей прийом, мовець, наприклад, порівнює ефективність конкретних ліків з «корисністю» для здоров'я напою кока-коли: «N. – настільки ж ліки, настільки кока-кола – корисний для здоров'я напій». У цьому реченні відбувається порівняння ліків із харчовим продуктом. Названі товари є різними за своєю суттю, складом, призначенням, колом споживачів, мережами реалізації тощо, тому висловлювання, побудоване на їх порівнянні, є маніпулятивним, Семантико-синтаксична структура речення (структура, що утворена внаслідок називання певної пропозиції відповідними формальними засобами [6]) спирається на підміну одних понять іншими, спрямованим на введенні читача в оману відносно дійсної природи порівнюваних предметів. Маніпулювання не було б, якби порівняння здійснювалося з іншим рівноцінним товаром того ж призначення, наприклад, у порівнянні двох лікарських засобів з позиції їх шкідливості тощо. Призначенням ліків є профілактика, діагностика, лікування хвороб людини, тому порівняння із харчовим продуктом, який не має такого призначення, є негативним, адже формує у читача думку про тотожність (або схожість) N. і харчового продукту, тобто про відсутність лікувального ефекту N. як лікарського засобу.

Для прикладу, маніпулятивному впливу сприяє вживання часток. За допомогою видільних часток наголошується на певних явищах, посилюється експресивність. Так, частку тільки вживають з обмежувально-видільним відтінком, у значенні: «лише; ніхто інший, ніщо інше», що збільшує вплив відповідного повідомлення. Частка не має власного значення, вносить у висловлювання головним чином додаткові смислові відтінки: виокремлення і обмеження (тільки, лише, виключно). Ця частка також переміщує значенневий фокус всередині висловлювання. Виділення більшим шрифтом цього слова в тексті теж презентує позначуване ним обмеження як домінантне. частка нібито (вживається перед словом для позначення невідповідності дійсності, недостовірності, несправжності, вигаданості повідомлення) змінює смислове навантаження наступного за ним слова на протилежне: «українці нібито асоціюють лікарський засіб N. саме з

виробником Х.»). А отже, змінюється в цілому тлумачення цього висловлювання на протилежне – «українці не асоціюють лікарський засіб Н. саме з виробником Х.».

Отже, лінгвістична експертиза за допомогою теорії мовного впливу, теорії аргументації, дискредитації та прагматики дозволяє проаналізувати тексти, виокремити прийоми мовного впливу, встановити їхній імпліцитний зміст та визначити істинні наміри адресанта. Лінгвістична експертиза також дозволяє передбачити вплив на адресанта, зміну його поглядів під дією сугестивних прийомів, засобів переконання, аргументації, способів подання неправдивої інформації.

Список використаних джерел

1. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. Москва: Алгоритм, 2004. 528 с.

2. Мак-Люэн М. Понимание Медиа: внешние расширения человека / пер. с англ. В. Николаева. Москва; Жуковский: КАНОН-прес-Ц, Кучково поле, 2003. 464 с.